

Ερευνα

Από αριστερά:
Ζυράννα
Στόικου, Ανθή
Βηδενμάιερ,
Χρήστος
Αστερίου, Ελενα
Παλαντζά, Τέο
Βότσος και
Μάρκο Χίλεμαν
συζητούν για την
εκπαίδευση των
μεταφραστών
στο συμπόσιο
για τις
ελληνογερμανικές
μεταφραστικές
παραδόσεις στην
Οικία Πάτρικ Λη
Φέρμορ

Ελληνογερμανικές συναντήσεις

Το **προφίλ σύγχρονων μεταφραστών**, αλλά και την τύχη του μεταφρασμένου ελληνικού βιβλίου διερεύνησε το **Κέντρο Νέου Ελληνισμού του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου** σε τετραήμερο **Εργαστήριο** στην **Καρδαμύλη**

ΤΗΣ ΛΑΜΠΡΙΝΗΣ ΚΟΥΖΕΛΗ

Δίκτυα ανθρώπων και κοινότητες συγγραφέων, μεταφραστών, ελληνοιστών και φιλελλήνων, επιχορηγήσεις αλλά και ευρύτερες υποδομές στήριξης και προβολής του μεταφρασμένου έργου, κρατικές πολιτικές και θεσμοί με διάρκεια και συνδυασμός της κρατικής μέριμνας με ιδιωτικές πρωτοβουλίες αναδείχθηκαν οι βασικοί παράγοντες για την επιτυχημένη εξαγωγή και διάδοση του ελληνικού βιβλίου στο εξωτερικό, εν προκειμένω στη Γερμανία, στο Εργαστήριο που πραγματοποίησε το Κέντρο Νέου Ελληνισμού (Centrum Modernes Griechenland/CeMoG) του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου (Freie Universität Berlin) από τις 13 έως τις 17 Οκτωβρίου στην Καρδαμύλη. Με τη συμμετοχή πολλών μεταφραστών και μεταφραστριών από τις δύο χώρες, το φιλόξενο σπίτι του βρετανού περιηγητή και συγγραφέα Πάτρικ Λη Φέρμορ, το οποίο παραχώρησε στο Μουσείο Μπενάκη, φιλοξένησε ιδανικά τις εργασίες του τετραήμερου Εργαστηρίου, εγκαινιάζοντας μια συνεργασία του Freie Universität με το Μουσείο Μπενάκη ως ενός από τα τρία πανεπιστήμια (τα άλλα είναι το Πανεπιστήμιο Πρίνστον και το UCLA) που θα αξιοποιούν για ερευνητικούς σκοπούς την οικία Φέρμορ. Σε μια συνεδρία που έφερε κοντά τους συγγραφείς με τους μεταφραστές τους, ο **Πέτρος Μάρκαρης** και η αυστριακή μεταφράστριά του **Μιχαέλα Πρίτσιγκερ** αφηγήθηκαν, μέσω Διαδικτύου, επεισόδια από την πρόσληψη των βιβλίων του στον γερμανόφωνο κόσμο, ενώ η **Αμάντα Μιχαλοπούλου** και η μεταφράστριά της **Μπίργκιτ Χίλντεμπραντ** σχολίασαν, διά ζώσης, το δημιουργικό μέρος της συνεργασίας τους.

Πώς προκύπτει ο διαμεσολαβητής

Το Εργαστήριο ήταν μέρος του Προγράμματος Ελληνογερμανικών Μεταφραστικών Παραδό-

σεων, ενός ερευνητικού αντικείμενου τριετούς διάρκειας στο Ελεύθερο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου, το οποίο χρηματοδοτείται από το γερμανικό υπουργείο Ερευνας και αποσκοπεί στη συγκρότηση μιας συλλογικής βιογραφίας του μεταφραστή ως διαμεσολαβητή μεταξύ των δύο χωρών, Ελλάδας και Γερμανίας, από τον 19ο αιώνα μέχρι τις μέρες μας. «*Μας ενδιαφέρει να δούμε, σε ένα πλαίσιο κοινωνιολογίας της μετάφρασης, αυτός ο διαμεσολαβητής πώς προκύπτει, τι οικονομικό, πολιτισμικό και κοινωνικό κεφάλαιο διαθέτει και ποιες τομές και ασυνέχειες υπάρχουν στην ιστορία αυτών των μεταφραστικών παραδόσεων*» σχολιάζει στο «Βήμα» ο **Μίλτος Πεχλιβάνος**, διευθυντής του CeMoG. Από το πρόγραμμα θα προκύψουν ειδικότερες μελέτες αλλά και προφίλ ιστορικών και σύγχρονων μεταφραστών και μεταφραστριών στο εγκυκλοπαιδικό έργο του CeMoG, στην Επιτομή των ελληνογερμανικών διασταυρώσεων (<https://comdeg.eu>). Το Εργαστήριο ολοκληρώθηκε με ένα τραπέζι εργασίας, στο οποίο οι μεταφραστές πλαισιώθηκαν με άλλους φορείς που συμμετέχουν στη λογοτεχνική επικοινωνία (τους συγγραφείς αφενός αλλά και εκδότες, δημοσιογράφους, κριτικούς λογοτεχνίας, λογοτεχνικούς πράκτορες) και σχετίζονται με το δίπολο λογοτεχνική αγορά και κρατική πολιτική βιβλίου και ανάγνωσης. Στη συζήτηση συμμετείχε ο υφυπουργός Σύγχρονου Πολιτισμού **Νικόλας Γιατρομανωλάκης**, ο οποίος τόνισε την ανάγκη θεσμοθέτησης πρακτικών στήριξης της μετάφρασης μέσα από ένα νέο θεσμικό πλαίσιο με συνέχεια αλλά και τη θωράκιση των επαγγελματιών του χώρου, και ο πρόεδρος του GreekLit, του νέου μεταφραστικού προγράμματος του ΥΠΠΟΑ, **Νίκος Μπακουνάκης**, ο οποίος αναφέρθηκε στο πρόγραμμα και στους στόχους του.

Οι έδρες ελληνικών σπουδών

Ποιος είναι, στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος των εδρών ελληνικών σπουδών στο εξωτερικό και πώς συνδυάζεται η έρευνα με την κρατική πολιτική και την αγορά του βιβλίου; ρω-

τήσαμε τον διευθυντή του CeMoG. «*Αυτό δεν είναι διά παντός λυμένο*» απάντησε. «*Είναι στοίχημα να το δοκιμάσουμε, αφού πρώτα συζητήσουμε όρους και προϋποθέσεις. Γι' αυτό θεωρώ σημαντικό πως βρισκόμαστε στο ίδιο τραπέζι διαφορετικοί δρώντες σε αυτή τη διαπραγμάτευση, όπου προφανώς το κρίσιμο για την παραγωγή μεταφράσεων δεν είμαστε εμείς οι πανεπιστημιακοί αλλά η σχέση λογοτεχνικής αγοράς και στήριξης της ώστε από τη σύμπραξη των δύο όψεων να ωφεληθούν όλοι*».

Το CeMoG έχει, ωστόσο, και δικό του εκδοτικό πρόγραμμα. «*Διαμεσολαβούμε στο μέτρο που μας αναλογεί*» διευκρινίζει ο Μίλτος Πεχλιβάνος. «*Στο Κέντρο Νέου Ελληνισμού έχουμε την online σειρά Edition Romiosini, περί τους 80 τίτλους αυτή τη στιγμή στο πεδίο της λογοτεχνίας, αλλά και στο πεδίο του μη λογοτεχνικού και του επιστημονικού βιβλίου. Δεν έχουμε σκοπό να υποκαταστήσουμε τη λογοτεχνική αγορά, ήρθαμε να τη συμπληρώσουμε σε εκείνους τους τομείς όπου υπάρχουν εκδοτικοί οίκοι στη Γερμανία δεν έχουν ανταποκριθεί. Εάν, συστήνοντας τον κανόνα της ελληνικής λογοτεχνίας και νέους λογοτέχνες, μπορούσαμε να βοηθήσουμε να ανοίξει ο δρόμος προς την "κανονική" αγορά, αυτό είναι που εμείς επιδιώκουμε*».

Μεταφραστές πολλαπλών ρόλων

Η Διεθνής Εκθεση Βιβλίου της Φρανκφούρτης το 2001, με τιμώμενη χώρα την Ελλάδα, λειτούργησε, σύμφωνα με εκτιμήσεις των συζητητών, ως πυροτέχνημα που γρήγορα έσβησε στο επικοινωνιακό επίπεδο της λογοτεχνίας μας στη Γερμανία. Αφησε ωστόσο παρακαταθήκη τη «δημιουργία» πολλών μεταφραστών. Συνοψίζοντας τις εργασίες του Εργαστηρίου, οι ερευνητές **Μάρκο Χίλεμαν** και **Ζυράννα Στόικου** παρατηρούν ότι «*η μετάφραση, σύμφωνα με τα λεγόμενα των μεταφραστών και των μεταφραστριών, λειτουργεί ως γέφυρα μεταξύ των δύο πολιτισμών και γλωσσών, όχι μόνο σε ένα ευρύτερο πολιτισμικό πλαίσιο, αλλά και στη συγκρότηση της προσωπικής τους ταυτότητας, καθώς ενώνει πτυχές του εαυτού τους που έχουν συνδεθεί κατά τη διάρκεια της ζωής τους με την άλλη γλώσσα και πολιτισμό*».

Όσον αφορά την προώθηση του ελληνικού βιβλίου στο εξωτερικό, το συμπέρασμα των συζητήσεων ήταν ότι οι μεταφραστές «*πρέπει να αναλάβουν πολλαπλούς ρόλους, π.χ. του διαμεσολαβητή, του ατζέντη, για να προωθηθεί μια έκδοση σε μια αγορά που δείχνει μειωμένο ενδιαφέρον για το ελληνικό βιβλίο*». Τα πορίσματα του προγράμματος – πρότυπο και για μεταφραστικές ανταλλαγές σε άλλες γλώσσες – θα παρουσιάσουν οι δύο ερευνητές αναλυτικά σε δύο δοκίμια που αναμένεται να εκδοθούν το ερχόμενο καλοκαίρι.

Το Εργαστήριο ήταν μέρος προγράμματος που αποσκοπεί στη συγκρότηση μιας συλλογικής βιογραφίας του μεταφραστή ως διαμεσολαβητή μεταξύ των δύο χωρών, Ελλάδας και Γερμανίας, από τον 19ο αιώνα μέχρι τις μέρες μας